

Nagymama arca Papp-Für János: *Árnyékapa*,
Magyar Napló Kiadó, 2016.

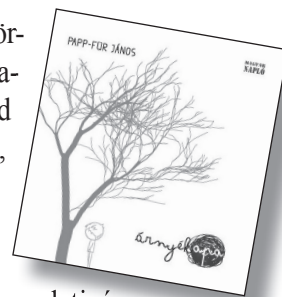
Nemrégiben rendszeres délutáni vonatútjaimon ismerkedtem meg Papp-Für János *Árnyékapa* című kötetével, vonatfüttyös, zakatolós húszperces magánymorzsákat szedegetve Budapest és Rákosliget között.

Ezek a versek végérvényesen felnőttekhez szólnak egy gyermekszájból, olyanokhoz, akik azonban megőrizték gyermekszívüket: „anya soha nem fért bele az iskolatáskámba. / tegnap hajnalig hallgattam, ahogy sírt. / apa egész éjjel a konyhában szégyellte magát, / könyökölt az üres üvegek között, / átlátszó tekintete lecsorgott az asztal széléről.” A könyvben a megszépítő messzeségből is tragikus gyermekkor létélménye tárul elénk: egy család élete elevenedik meg, egy olyan családe, ahol semmi sem idilli, legfeljebb az emlékezés és a gyermeki tudat, látásmód teszi azzá a múltat. Az apa úgy van jelen, hogy nincs: többnyire a kocsmából kell hazahozni, illetve Sport szeletért cserébe falazni neki, hogy tovább maradhasson ott; az anya a megkeseredett, gyenge csontú és lelkű háziasszonyok otthoni viszállyokkal terhes életét éli. A *Valami után* című vers a nagymamáról fest megejtően szép képet: „nagymama fekete kendője napok óta / elő van készítve a régi varrógépre, / aminél üldögélve meghajlott a háta. [...] sír, ha rózsafüzért vesz a kezébe, / ha bibliát, akkor megölel. / egész életében szüntelenül imádkozott, / és ettől egyre szebb az arca.”

Feltűnnek még más gyermekek is a történetekben: hűg, unokatestvér, központi helyen természetesen maga az elbeszélő. Aki elmondja, miként kell lerajzolni a fájdalmat: „végül egyszerű grafitceruzával rajzolom / meg az egész családot, éppen csak / néhány vonallal, ki sem satírozom. / kivéve a szemek alatt, de azt elmárgálom. / legnehezebb a sírást lerajzolni. / nem elég lefelé görbíteni a száját, / mint a rajzfilmekben.” Felidézi az ünnep örömét, amely a kisgyereket elvarázsolja: „felragyog szemünkben egy újabb ünnep / és a megbocsátás esélye. [...] apát várjuk. azt ígerte, siet, / és belefáragja a karácsonyfát a tartóba”; visszaemlékezik a hétköznapi megalázó, ám gyermekként maguktól értetődő eseményeire: „az iskolában mindig azt mondták, / hogy mi szegények vagyunk. / anya háttal állva keni meg a kenyéret, / ne vegyem észre a penészes oldalát.”

Az emlékezet mélyrétegeiből törnek felszínre ezek a lendületes szabadversek; míg a megszólalásmód a prózai stílusú élőbeszédet idézi, addig a szövegvilág nagyon is lírai: igazi, expresszionista töltetű, energiadús költészettel állunk szemben. Az teszi többek között eredetive ezt a költészetet, ahogy a költő összedolgozza a narratív megszólalást a szubtilisabb, fragmentáltabb és elvontabb lírai dikcióval, lásd erre példának a hosszabb elbeszélő versek közt elhelyezkedő háromsoros csoportképet: „istenke megnézi magát a tükörben, / hasonlít-e még ránk. / levetkőzik, majd újra fel.” Értelmezésem szerint itt arra történik utalás, hogy Isten a maga képmására teremtette az embert, aki most mégis ilyen rozoga állapotban van; végig-méri magát ruhátlan is, tüzetesebben szemügyre véve kreációja prototípusát. S mivel Isten nem teremt rosszat, azt kell hinnem, mégis valami szépet, valami teremtésre érdemeset lát a tükörben. Érdekes, hogy a nagymamát a költő másutt csúfnak láttatja: „olyan lettem, mint nagymama arca. / vagy mint az a főzélék, / amitől mindig hánynom kellett, / és elsápadtam már a szagától is.” Ez a tematikus ellentmondásosság – korábban a nagymamát öregségében is szépnek, angyalszerűnek ábrázolja, majd pedig a hányást okozó főzélékhez hasonlítja – másutt is tetten érhető a szövegben.

A kötet ciklusokból építkezik, melyeket egy-egy gondolatfutam tagol, gyakorta egyetlen mondat, amely cikluscímeként is értelmezhető: „magány az, ha már nem hiányzik senki”; „úgy nézel rám, mint akit ma elfelejtetek”; vagy „nem az fáj, hogy nem láthatlak, hanem az, hogy láttalak”. Ezek a kis kiszólások már a meglett költő hangján csengenek, a gyermeki dikció eltűnik, komorba vált, végérvényesen felnőtt az, aki e sorokat kimondja. A gyermek még nem érzékeli a maguk súlyában az otthoni eseményeket – noha kiderül karácsony után, hogy apa elcserélte a szánkót két felesre és egy sörre –, a saját gyermekszemüvegén át látja a maguk rettentében is természetesnek azokat, s látjuk vele együtt mi is. Mégis a felnőtt ember szavait olvassuk: komoly, kiérlelt megszólalásmódú, izgalmasan dimensionált versbeszéddel találkozunk Papp-Für János legújabb kötetét olvasva.

Simon Adri